

¶ H.C. Andersen. *Rejsekitser 1826-1872. Billedbog uden Billeder. Et Besøg i Portugal 1866*. København: DSL & Borgens Forlag, 2003. 235 s. & 98 s. [Danske Klassikere] Efterskrift og noter ved Erik Dal. ISBN 87-21-02010-8

H.C. Andersen: Rejsekitser 1826-1872. Billedbog uden Billeder. Et Besøg i Portugal 1866 er et broget kludetæppe der holdes sammen af en til tider meget tynd rød tråd: rejsetemaet hos den evigt rejsende H.C. Andersen. Bogen indgår i Dansk Sprog- og Litteraturselskabs (DSL) serie *Danske Klassikere*, og heldigvis har DSL en bred definition af klassikere,¹ for i gængs forstand er kun *Billedbog uden Billeder* en klassiker, mens *Et Besøg i Portugal* med tiden måske kan opnå klassikerstatus. Resten af teksterne er mindre kendte tekster eller næsten ukendte fragmenter. Men faktisk hører *Billedbog uden Billeder* slet ikke til i *Rejsekitser*, for *Billedbogen* er jo fiktion, også selvom enkelte lokaliteter er inspireret af Andersens egne rejser. Således er rejsebegrebet anvendt højst elastisk for at få plads til *Billedbogen*, jvf. efterskriftet der skal forsvare at den tidligere har stået foran romanen *De to Baronesser* i *Romaner og Rejsekitser*, men altså nu opfattes som en rejsekildring: “men *Billedbogen* kan vel opfattes som oplevelser på Maanens fantastiske rejse og kan således rummes i dette bind” (s. 241). Det yderst smidigt anvendte rejsebegreb gør det også muligt at indlemme sagnet eller historien *Væno og Glæno* i *Rejsekitser*, en historie der ellers er optaget i Andersens *Eventyr og Historier*.

Af efterskriften til *Rejsekitser* fremgår det at hensigten med udgivelsen er at komplettere *Romaner og Rejsekitser* med tekster fra Birger Frank Nielsens *H.C. Andersen Bibliografi* fra 1942. Efterskriften oplyser desuden at alle teksterne har været trykt før,

¹ På DSLs site http://www.dsl.dk/dan_klas.html oplyses det at en klassiker også kan være et mindre kendt værk af en kendt forfatter. Sitet besøgt d. 17. juni 2003.

flere af dem i Andersens *Samlede Skrifter*, men at de altså nu er blevet samlet i en DSL-klassikerudgave, og da Andersens andre, til dels klassiske, rejseskildringer (*Skyggebilleder*, *En Digters Bazar*, *I Sverrig* og *I Spanien*) er planlagt til udgivelse i *Danske Klassikere* vil hele *Romaner og Rejseskildringer* snart være indlemmet i Klassikerserien.

Man skulle jo være et skarn hvis man havde noget kritisk af sige om dette projekt, og oven i købet får man kvantitativt set temmelig meget, dvs. tekster, tekstoplysninger, realkommentarer og henvisninger, i alt 336 tætskrevne sider plus et antal illustrationer, for sølle 120 kroner. Men noget kritisk er der nu at bemærke. *Billedbogen* er som nævnt malplaceret og burde være udgivet separat, jvf. efterskriftens egen karakteristik: "*Billedbog uden Billeder* er unik og lever sit eget liv" (s. 256). Muligvis er der en trykke- og driftsfordel ved at indlemme den i *Rejseskitser*.

Værre er det når der om det der fremstår som bogens scoop og som bruges som reklame på bogens bagside, nemlig fragmentet *Dagbog paa en Sommer-Udflugt 1829*, oplyses at det aldrig tidligere har været udgivet. Af tekstoplysningerne på s. 248 fremgår det imidlertid at DSL i december 2002 udgav en særudgave af fragmentet (dog uden ISBN). Dertil kommer at der samme sted, og ligeledes på s. 240, står at fragmentet aldrig tidligere har været trykt. Forklaring udbedes.

Hovedanken er dog det rodede indtryk man får af sammenstillingen af teksterne i *Rejseskitser*. I efterskriften burde der være gjort mere for at sætte den blandede landhandel af rejseskitser ind i en større sammenhæng, ligesom det er tilfældet med f.eks. efterskriften til *Skyggebilleder*, ligeledes udgivet i Klassikerserien. Der er nemlig tale om mange forskellige tekster med rejsen som tema, men ingen tydelig læse(r)vejledning, og derfor lades den læser der søger overblik, i stikken.

Efterskriftens inddeling er ellers tydelig nok: til hver tekst er der først oplysninger om trykgrundlaget, derefter en almindelig

redegørelse og til sidst henvisning til nærmere behandlinger, og derefter følger så noteafsnittet med realkommentarer. Således kan man vælge at betragte *Rejsekitser* med især efterskriften som en studie- og kildebog, for oplysningerne og henvisningerne udgør et rent overflødigshorn for den der vil dykke ned i detaljer. Problemet er imidlertid at hvis man 'bare' er interesseret i at få skitserne sat ind i en kontekst, så drukner man i trykoplysninger og henvisninger til andre behandlinger. Afsnittene med almindelig redegørelse burde derfor have fyldt mere, også selvom der er fyldige litteraturhenvisninger i både afsnittet 'Specielt om rejser' og i henvisningerne til hver tekst. Det er og bliver at overfalde læseren med trykoplysninger som f.eks. de følgende til teksten *Nürnberg* (s. 276):

Side 168-170. - MS: NKS 2586w, II, 2°; 4 s. kladde, Collin 35, 4°, nr. 7: 4 s. trykms. (med notat om korrekturlevering til "Nürnberg". Collin 29, 4°: 4 s. ms. (= MS. phot. 112, 2°).
- BFN 1021: Nürnberg. En Rejse-Erindring fra Foraaret 1872, i: *Nær og Fjern. Et Ugeblad*, red. af P. Hansen, 1. årg., nr. 7, 18.8.1872, 73-74. Ortografien er på flere punkter nærmere nutidens end *SSkr*.

Filologisk set er tingene på plads, men for menigmand er ovenstående en omgang volapyk, der i det mindste burde være placeret efter den almindelige redegørelse, hvor særligt interessede så kunne hente nærmere oplysninger om trykgrundlaget. Dertil kommer så alle forkortelserne som nok skal få et større antal ellers engagerede læsere til at opgive ævred. I afsnittet 'Litteraturhenvisninger. Alment' er der ganske vist en oversigt over anvendte forkortelser, men den er ikke komplet, f.eks. findes forkortelsen MS ikke(!), og desuden burde oversigten for nemheds skyld være placeret foran eller bag i bogen og ikke et par sider inde i efterskriften.

Realkommentarerne er et stykke nøjagtigt arbejde som der

næppe kan sættes en finger på. Omhu og atter omhu præger disse mange kommentarer, og så blev undertegnede alligevel en anelse skuffet over at der ikke findes en kommentar til Andersens bemærkning om en tunnelulykke i Schweiz: “Minutterne derinde synes at forlænges i denne uhyggelige, uendelige Bue, hvor de mange ulykkelige Arbeidere ved Gennembrydningen fandt Døden” (s. 95). I noterne står der at ulykken ikke er søgt dateret, men en forklaring ville have været oplagt set i lyset af at Andersen (også her) optræder som rejsende reporter og henviser til en dengang kendt hændelse.

*Rejsekitser*s største fortjeneste er at den indeholder *Et Besøg i Portugal*, en rejsebog som er svær at få fat i, bl.a. fordi der gik 100 år efter at den blev trykt i *Samlede Skrifter* til den blev selvstændigt udgivet i 1968 (som nytårsbog for Det Berlingske Bogtrykkeri). Men faktisk burde *Et Besøg i Portugal* være tildelt mere opmærksomhed, ja den kunne udmærket være udgivet som en selvstændig rejsebog i *Danske Klassikere*, for ligesom der forud for bøgerne om Orienten, Sverige og Spanien udkom rejseartikler (efterskriften s. 241) – som vil blive udgivet sammen med rejsebøgerne – så hører der også en halv snes trykte forstadier til bogen om Portugal, jvf. efterskriften, s. 281. Heriblandt findes der fire rejsebrev som ifølge efterskriften alle er meget “levende og læseværdige, men som det ikke forekommer nødvendigt at optrykke” (s. 281). Men hvorfor forekommer det ikke nødvendigt? Jeg ville sågar have foretrukket en udførlig rekonstruktion af tilblivelsen af *Et Besøg i Portugal* med tilhørende forudgående avisartikler, rejsebrev, tidsskriftbidrag, digte og hvad efterskriften ellers oplyser at der findes. Desværre giver *Rejsekitser* ikke hele historien om *Et Besøg i Portugal*, mens den til gengæld rummer en masse usammenhængende løse skitser fra alverdens riger og lande som man ikke ved hvad man skal stille op med.

Man kan ikke undgå at få den tanke at det primære formål med

Rejsekitser har været at samle alt tilbageværende revl og krat der har berøring med rejsetemaet hos Andersen og legitimere udgivelsen ved at underbygge den med et omfattende noteapparat og minutiøse, videnskabelige oplysninger om tekstgrundlagene. For at sammenfatte ovenstående kritik og samtidig sætte sagen på spidsen: *Rejsekitser* er om ikke skønne spildte kræfter, så i hvert fald et monstrum af en samling spredte tekster. DSL burde have satset på en særskilt udgave af *Et Besøg i Portugal* sat grundigt ind i en teksthistorisk sammenhæng. Det ville der have været god mening i, og så kunne vi have fået en mere “levende og læseværdig” bog, ja måske en ny klassiker.

Anders Bay, Universiteit van Amsterdam